

Stanovisko

k postupu v ochraně lesa proti kůrovcům v Národním parku Šumava ověřovaném při účasti v komisi ve dnech 13. – 15. 7.2009

Předmětem posouzení bylo naplnění zásad integrované ochrany lesa proti kůrovcům zakotvených v ČSN 48 1000. Postupy dle uvedené ČSN užívané v hospodářských lesích reflektují poznatky a vytvářejí předpoklady pro zvládnutí gradace kůrovců (v případě NPŠ se v naprosté většině jedná o lýkožrouta smrkového s příměsí lýkožrouta menšího a pouze výjimečně lýkožrouta lesklého).

Ochrana lesů v NPŠ má bez ohledu na zónaci NPŠ dle zákona č. 114/1992 Sb. vyčleněny zóny bez asanačních zásahů (převážně se jedná o první a části druhých zón dle zákona), kde bylo v roce 2008 dle údajů Správy NPŠ ponecháno bez asanace cca 120 – 130 tisíc m³ kůrovcového dříví. S ohledem na dvě generace kůrovců v NPŠ v loňském roce lze předpokládat, že z uvedeného množství jsou minimálně 2/3 předmětem tzv. kalamitního základu. Vzhledem k tomu, že toto dříví nebylo asanováno, jedná se z pohledu ČSN 48 1000 o dříví pozdě zpracované, kde se pro jarní rojení počet obranných opatření stanovuje v poměru 1:1, tj. bylo by potřeba minimálně 80 – 90 tisíc obranných opatření. S ohledem na fakt, že v celém NPŠ bylo dle informací S NPŠ rozmístěno okolo 20 tisíc lapačů a otrávených lapáků (další standardní obranná opatření – lapáky a stojící lapáky byly rozhodnutím S NPŠ předem omezeny na minimum), lze konstatovat, že i při umístění všech obranných opatření v bezzásahových zónách (k čemuž nedošlo) by byl potřebný počet obranných opatření podceněn minimálně 4krát, spíše však (s ohledem na skutečné rozmístění) 8krát. Lze však konstatovat, že umístění pouze lapačů a otrávených lapáků v bezzásahových zónách je za stávajících omezení nereálné. Ve snaze naplnit opatření v co největším počtu jsou pak některé lapače umísťovány zcela nevhodně do nárostů a buřeně, která brání šíření odpařovaného feromonu, a tudíž v uvedených lapačích jsou po celou dobu rojení minimální odchyty. V některých kontrolovaných porostech bylo zjištěno, že lapače včetně feromonového odparníku byly instalovány až v posledním červnovém nebo dokonce prvním červencovém týdnu. V předmětných porostech tak nebyla umístěna obranná opatření v průběhu jarního rojení, které probíhalo již počátkem května. Za uvedených okolností nebylo možné efektivně redukovat početnost kůrovců a bránit napadání stromů jak v bezzásahových zónách, tak na styku s nimi. Kůrovec tak napadá stromy jak uvnitř bezzásahových zón, tak v jejich okolí. Fakt je potvrzen údaji S NPŠ o šíření kůrovců v letošním roce i pochůzkou přímo v terénu – dochází k napadání porostních stěn v okolí i vzniku ohnisek uvnitř zapojených porostů. S ohledem na vymezení bezzásahových zón i na přímém styku s jinými vlastníky lesů dochází i k přeletům kůrovců do lesů vně parku, v současnosti spíše formou rozptylu tvorbou ohnisek v řádu desítek stromů (zejména okolí oblasti Strážný, Rádvanovický kopec, Zámecký les), v souvislosti s nárůstem populace kůrovců a úbytkem smrku lze však očekávat nárůst rozptylu do okolí bezzásahových zón bez ohledu na vlastnictví lesa. Bezzásahové zóny uvnitř NPŠ prozatím představují hlavní ohrožení pro území NPŠ.

V zónách se zásahovým režimem probíhá zpracování kůrovcových stromů. V loňském roce tak bylo zpracováno dle údajů S NPŠ 120 – 130 tisíc m³ kůrovcového dříví, z toho byl stanoven kalamitní základ (kalamitní základ - kůrovcové dříví zpracované od 1.8.2008 do 30.4.2009) ve výši 80 tisíc m³. Při výpočtu obranných opatření byl až na výjimky použit poměr 1 obranné opatření: 8 m³ zpracovaného kůrovcového dříví, tj. poměr byl stanoven bez navýšení na pozdě zpracované kůrovcové dříví (kde je poměr 1:1). S ohledem na zjištění v terénu (oloupanou kůru s pozerky odpovídajícími dokončenému vývoji) lze dovodit, že i zde (i když ne ve všech případech a podstatně méně než v okolí bezzásahových zón) došlo k podcenění obranných opatření, tj. i v těchto případech lze očekávat napadení dalších stromů kůrovcem.

Mezi zónami bezzásahovými a plně zásahovými je několik přechodových managementů, kde jsou aplikována opatření běžně v hospodářských lesích nepoužívaná. Jedná se zejména o odkornění nastojato. Na navštívených lokalitách (Knížecí les, Strážný) bylo ověřeno, že v letošním roce prozatím probíhá odkornění na stojících stromech včas (v loňském roce se na zbytcích kůry vyskytovaly i kukelní komůrky a počátek úživného žíru, tj. část asanována včas nebyla). S ohledem na fakt, že se v naprosté většině jedná o stromy velkých hmotností s různě hlubokou korunou, lze konstatovat, že tímto způsobem dochází k podstatné redukci kůrovců (při včasné asanaci), avšak v koruně probíhá vývoj dalších kůrovců, o jejichž početnosti nemá Správa NPŠ žádné informace (není známo, že by bylo

provedeno šetření, jak pokračuje vývoj v korunách). Nejedná se tedy o srovnatelné opatření s včasnou asanací po pokácení a při výpočtu obranných opatření by k tomu mělo být přihlédnuto.

Dalším z opatření je aplikace houbových preparátů – dle sdělení SNPŠ se prozatím jedná o výzkumný úkol, který dosud nebyl ukončen, a proto nejsou žádné údaje o skutečném vlivu aplikace na mortalitu a šíření kůrovců. Místní šetření nebylo tímto směrem zaměřeno, proto dále nekomentujeme.

Šetřením byla rovněž prověřena atraktivita kalamitního dříví z orkánu Kyrill – bylo zjištěno, že v současné době se již jedná o pro kůrovce neatraktivní dříví, které již nepředstavuje riziko a je možné jej ponechat na místě bez další asanace. Současně je však třeba říci, že v navštívených lokalitách bylo toto dříví podstatným zdrojem kůrovců v předchozím roce (vysoké procento napadení) a je tedy do značné míry zdrojem kůrovců vyvíjejících se v současnosti na porostních stěnách. Současně byl zjištěn ve velkém rozsahu i žír (převážně úživný) na jedincích smrku i ve věku okolo 15 let – dochází tak k odumírání i nové generace lesa.

Prakticky na všech kontrolovaných lokalitách, kde bylo v průběhu let 2007 a 2008 zpracováváno dříví po větrných kalamitách, nebyly důsledně dodržovány zásady asanace kůrovcem ohroženého nebo již napadeného dříví. Zpracované dříví, které bylo ponecháváno na místě k zetlení, nebylo zcela odkorněno nebo výřezy nezanedbatelných dimenzí (tloušťka 15-20 cm) nebyly odkorněny vůbec. V tomto dříví lýkožrout buď svůj vývoj dokončil nebo jej využil pro založení a šíření další generace.

Stojící stromy odumřelé po žíru kůrovců s opadáním jehličím byly kůrovci opuštěny nejpozději v letošním roce na jaře a v současnosti již rovněž nepředstavují riziko pro další šíření kůrovců. Současné aktivní kůrovcové stromy jsou buď zcela bez barevných změn nebo na jejich počátku, přestože byl na nich zjištěn vývoj až do stádia hnědý brouk nové generace. V současnosti (tj. ve druhé dekádě července) tedy i v nadmořských výškách 1200 m n.m. probíhá druhé rojení kůrovců, což potvrzují i odchyty v lapačích v době pochůzky. První rojení probíhalo na většině lokalit dle údajů na lapačích na počátku května, tj. od počátku rojení uplynulo 10 týdnů, což odpovídá obvyklé délce vývoje za těchto podmínek.

Dle údajů Správy NPŠ bylo v letošním roce již zpracováno cca 43 tisíc m³ a dále je v evidenci více než 30 tisíc m³ určeno k asanaci a další přibližně stejné množství je evidováno v bezzásahové zóně. Při pochůzkách však prakticky na všech lokalitách byly zjištěny nevyznačené a tedy pravděpodobně neevidované kůrovcem napadené stromy s pokročilým stádiem vývoje (larvy - kukly). Lze proto předpokládat, že údaje Správy NPŠ jsou značně podhodnocené. S ohledem na fakt, že převážná většina těchto stromů je v pokročilém stádiu vývoje, resp. již probíhá druhé rojení, není reálné včasné zpracování kůrovcových stromů ani v zásahových zónách, čímž bude počet napadených stromů dále narůstat.

Obnova porostů s bezzásahovým režimem je, s ohledem na fakt, že řada zón byla umístěna do nižších nadmořských výšek (i 6. LVS), zajištěna jen z části. Nachází se zde jednak příměs buku, jednak dostatek přirozeného zmlazení převážně smrku, dále jeřábu či buku. Na některých plochách v rozporu s deklarací přirozeného vývoje probíhá i výsadba sazenic buku, jedle, jeřábu, výjimečně tisu. Část výsadeb proběhla před zavedením bezzásahového režimu. Z obecného i genetického hlediska je představa NPŠ, že skutečně odolný les může vzniknout pouze přirozeným vývojem, naprosto nereálná. Přirozené zmlazení, které se především v 6. a 7. LVS bezpochyby vyskytuje, není ničím jiným než potomstvem stávajících nebo již odumřelých mateřských porostů a genetické vlastnosti budoucího lesa nejsou ničím jiným než kombinací vlastností stávajících nebo již odumřelých rodičovských stromů. Nový les bude tedy přibližně stejně odolný jako les původní, aniž bychom chtěli či mohli výši odolnosti jakkoli hodnotit.

Systému vymezení zón však lze vytknout fakt, že nebyl brán zřetel na složení navazujících porostů. V některých případech byly takto do bezzásahového režimu zařazeny i smrkové monokultury, které budou do doby jejich odumření podstatným zdrojem kůrovců pro okolí bez možnosti efektivně kůrovce redukovat a chránit tak okolní porosty před šířením kůrovců. Problém kůrovců tak bude nadále narůstat.

Ing. Ladislav Půlpán, Lesy České republiky, s.p.
Ing. Pavel Češka, Vojenské lesa a statky, s.p.